

10. Педагогика / под ред. П.И.Пидкасистого. – М.: Педагогическое общество России, 1998. – 640 с.
11. Гончар О.В. Педагогічна взаємодія учасників навчального процесу в системі вищої освіти України (історико-педагогічний аспект): монографія. – Харків: ХНАДУ, 2011. – 424 с.

Голубничая Л.А.

**ОПЫТ ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ
В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ ВОСТОЧНОУКРАИНСКОГО РЕГИОНА
(70-Е ГГ. XX В.)**

В статье раскрывается опыт работы вузов Восточного региона Украины в 70-е годы прошлого века. Значительное внимание уделено выяснению особенностей использования форм и методов организации учебного процесса в высшей школе указанного региона. Выявлены и представлены тенденции организации учебно-познавательной деятельности студентов вузов Восточнoукраинского региона упомянутого периода (разработка нормативных документов, постоянный поиск методик проведения практических занятий, активное внедрение в учебный процесс высшей школы новых технологий обучения, в частности программированного обучения).

Ключевые слова: формы и методы организации учебного процесса, учебный процесс в высших учебных заведениях, Восточнoукраинский регион.

Golubnycha L.O.

**EXPERIENCE OF ORGANISATION OF STUDENTS EDUCATIONAL ACTIVITY IN HIGHER
EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF EAST UKRAINIAN REGION
(THE 70-S OF THE XX-TH CENTURY)**

In this paper we study the experience of higher educational institutions in the Eastern region of Ukraine in the 70-ies of the last century. Special attention is given to clarify the characteristics of the use of forms and methods of the educational process in higher school this region. Trends of teaching and learning of university students of the East Region of the period are discovered and presented. They are development regulations, the constant search for methods of practical lessons, active implementation of new technologies (including programmed instruction) into the learning process of high school.

Key words: forms and methods of the teaching process, the learning process in higher educational institutions, East Ukrainian Region.

УДК 378 (477)

Денисенко А.О.

**МОЛОДІЖНИЙ КЛУБ ЯК ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЯ
СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У 80- 90-Х РР. ХХ СТ. В УКРАЇНІ**

На основі вивчення широкого кола джерел у статті в історико-педагогічному аспекті висвітлюються питання організації дозвілля студентської молоді у клубах у 80-90-х рр. ХХ ст. Виокремлено тенденції становлення нової генерації соціально активного студентства, визначено зміст і форми організації творчого дозвілля студентської молоді у клубах. Установлено роль студентських клубів та клубних об'єднань у формуванні особистості молодого спеціаліста.

Ключові слова: дозвілля, студентська молодь, клуб, клубні об'єднання.

Організація продуктивного дозвілля студентської молоді є проблемою, що гостро актуалізується на часі. За умов розгортання соціальних проблем (зростання безробіття, деградації моральних, зокрема сімейних цінностей, зниження рівня соціальної інтеграції людини в суспільство, професійної відповідальності, зменшення соціальної грамотності та

правової захищеності громадян, посилення конфліктності мікросередовища, скорочення можливостей для позитивної комунікації та суспільної самореалізації молоді людини) усе гостріше постає питання формування у молоді здатності до налагодження міжособистісних та соціальних контактів у просоціальних дозвіллевих об'єднаннях задля успішної самореалізації у процесі подальшої професійної діяльності й суспільного життя.

Необхідність розширення можливостей набуття студентською молоддю досвіду позитивної міжособистісної взаємодії та просоціальної поведінки у молодіжних угрупованнях й дозвіллевих об'єднаннях відбита у державних документах: Національній програмі "Освіта" ("Україна ХХІ сторіччя") (1993), Національній програмі "Діти України" (1996), "Декларації про загальні основи молодіжної політики в Україні", Концепції позашкільної освіти і виховання (1996), законах і законодавчих актах України, зокрема: "Про освіту" (1991, 1996), "Про позашкільну освіту" (2000); "Положенні про позашкільний навчальний заклад" (2000), "Програмі розвитку позашкільних навчальних закладів на 2002 – 2008 рр." (2002) тощо.

На нашу думку, перспективним для вирішення накреслених у зазначених документах виховних завдань є залучення вітчизняного педагогічного досвіду 80 – 90-х років ХХ ст. щодо організації дозвілля студентської молоді у клубах, вивчення та сучасне застосування якого сприятиме посиленню позитивного виховного впливу дозвіллевих об'єднань на майбутніх фахівців з вищою освітою задля розвитку їх творчого потенціалу, комунікативних здібностей та умінь, досягнення високого рівня професійної й особистої самореалізації.

Вивчення питань, пов'язаних із вихованням студентської молоді, зокрема у позашкільних закладах освіти, дозвіллевих об'єднаннях, клубах перебуває у колі актуальних досліджень учених (А. Бадер, О. Бойко, В. Бочелюк, І. Горбатова, Л. Волобуєва, А. Воловик, В. Воловик, О. Генкіна, І. Гутник, Л. Дукачева, І. Ісаєва, Н. Максимовська, І. Пателеєва, І. Петрова, Г. Пруденський, О. Рассказова, О. Стоян, Ю. Стрельцов, Т. Сущенко, Н. Яременко та ін.).

Історичного аспекту порушеної проблеми торкалися у своїх дослідженнях І. Зверева, Л. Коваль, І. Козлова, О. Лісовець, Т. Пашніна, Ю. Поліщук, Л. Сущенко, Н. Хоменко та ін. Зокрема, питання розвитку молодіжного руху в Україні у 80-х - 90-х рр. ХХ століття досліджували В. Головенько, О. Корнієвський, М. Головатий, В. Якушик. Проблеми виховання молоді у контексті культурно-освітнього розвитку українського суспільства зазначеного періоду вивчали І. Білодід, І. Білоцерківський, О. Полоцький та інші вчені.

О. Колпакова проаналізувала роль і місце просвітницьких закладів України в ідеологічній роботі з молоддю 70 – 80 рр. ХХ ст., вдосконалення форм і методів їх роботи, узагальнила позитивний досвід, оцінила ступень активності, самодіяльності та самоуправління молодих людей як культурного потенціалу суспільства. Питання клубної діяльності порушували у працях, присвячених ролі комсомолу в житті молоді, А. Галаган, С. Дізель, В. Баумштейн. Проблеми молоді, що навчається, в аспекті ідеологізації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах другої половини ХХ ст. досліджували В. Прилуцький, І. Щупак.

Вивчення стану розробки проблеми переконує, що діяльність студентських клубів та клубних об'єднань, їх роль в організації позитивного дозвілля студентської молоді залишилася поза увагою науковців й потребує спеціального дослідження.

Мета статті: висвітлення вітчизняного педагогічного досвіду виховання студентської молоді у клубних об'єднаннях 80 – 90-х років ХХ ст.

Студентство завжди було і залишається найактивнішою соціальною групою з притаманними для неї максималізмом, колективізмом, вірою у своє високе призначення, високим рівнем соціальної активності. За віковими характеристиками ця категорія належить до юнацького періоду – певного етапу між дитинством та дорослістю. Проблема юності розглядалася в працях таких науковців, як: І. Кон, О. Лазурський, Ж. Піаже,

Ж.-Ж. Руссо та ін. Дослідження студентства з 60-х років велися лєнінградською психологічною школою (Б. Ананьєв, Л. Грановська, М. Дворяшина, Г. Степанова та ін.) у напрямі вивчення інтелектуального, особистісного й соціального розвитку молоді людини.

Як соціальна категорія студентство характеризується професійною спрямованістю на здобуття майбутньої професії. Основним заняттям студентської молоді є навчання, оволодіння професією, отримання широкого кола загальноосвітніх й спеціальних знань та вмінь. У даному контексті набуває значення думка А. Петровського, який характеризував студентство як мобільну групу, метою існування якої є організована за певною програмою підготовка до виконання професійних і соціальних функцій у матеріальному та духовному виробництві [1].

Проте, безперечним є той факт, що особливу роль у становленні особистості молоді людини відіграє дозвілєва діяльність, яка є не менш важливою в процесі її соціалізації, у формуванні життєвих і професійних пріоритетів та світогляду. Це та вікова група, яка ще недостатньо стійка в психологічному плані і лабільна в плані емоційному, тим самим деякою мірою піддається зовнішнім впливам. Тому представники цієї вікової групи гостро реагують на все, що відбувається навколо них та особисто з ними. Саме завдяки цим психологічним особливостям студентського віку, молоді люди якнайкраще можуть підпадати під виховний вплив, що дає змогу найефективніше впливати на їхній розвиток через збагачення емоційного і чуттєвого досвіду спілкування у сфері дозвілля. І. Мельников відзначає, що дозвілєвий час студентства – це можливість отримання додаткової професійної підготовки і активної громадської діяльності, духовного розвитку і відпочинку [2, с. 15].

Зазначене вище безумовно враховувалося у процесі виховання студентської молоді у 60-80-ті роки ХХ ст. Відзначимо, що, хоча студентське дозвілля в умовах тоталітарної держави, де найбільш важливим педагогічним завданням було прищеплення молодому поколінню домінуючої радянської ідеології, мало специфічні особливості, у досліджуваний період рівень самосвідомості молоді зріс настільки, що у змісті дозвілєвих занять було неможливо не враховувати інтереси, бажання, прагнення молодих людей. Таким чином, у досліджуваний період було накопичено особливий досвід поєднання негативних ознак дозвілєвої діяльності в умовах тоталітарного соціуму (заідеологізованість змісту дозвілєвих занять, формалізований підхід до їх організації) із розвитком унікальної суто молодіжної дозвілєвої клубної структури, що широко задовольняла творчі потреби та різноманітні інтереси молодого покоління.

Відзначимо, що за оцінкою дослідників (В. Волкова, В. Прилуцький, І. Щупак) клубна робота зарекомендувала себе як ефективна форма організації вільного часу громадян нашої країни ще з 20-х рр. ХХ ст. Як показало вивчення історико-педагогічної літератури [3], така діяльність значно активізувалася у 60-80-ті роки ХХ ст. у зв'язку із стабілізацією соціально-економічної ситуації у країні, загальним підвищенням рівня життя населення, зростанням культурно-духовних потреб молоді. Зазначена тенденція відзначається, зокрема, у Постанові президії Усесоюзної центральної ради професійних союзів "Про подальше покращення роботи клубів, будинків і палаців", де вказується на необхідність спрямувати роботу багатьох клубів, будинків і палаців культури на підвищення життєвого рівня радянського народу, зростання його освіти і культури [4, с.2-3]. Посиленню клубного руху також сприяло перманентне зменшення ідеологічного тиску держави спочатку у період "хрущовської відлиги" (середина 50-х – 60-ті рр. ХХ ст.), потім у часи брежнєвського застою (1965 – 1985 рр.) й поступової демократизації країни у другій половині 80-х – 90-ті рр. ХХ ст.

Поняття "клуб" і "клубна робота" у ці часи мали декілька досить протилежних значень. Зокрема, під клубом розуміли заклад інфраструктури дозвілля, де відбувалася масова робота з населенням (наприклад, сільський клуб або Будинок культури) або організовувалася гурткова робота з дітьми та молоддю (Дитячий та молодіжний клуб або

Палац дитячої та юнацької творчості). Тож клуб визначався як досить формалізована структура – комплексний універсальний центр дозвіллевої діяльності.

Клубом також називали добровільне творче об'єднання молодих людей на дозвіллі. Клубні об'єднання були надзвичайно різноманітними: власне клуби, гуртки, студії, секції, товариства. У кожній з цих форм клубної роботи були свої особливості, але всі вони працювали на умовах добровільного об'єднання учасників, метою яких було спілкування та творча діяльність за обраним напрямом – мистецьким, спортивним, науковим, громадським, політичним, тощо. Члени клубу збиралися також для спільного відпочинку та розваг.

Педагогічна роль клубів полягала, у першу чергу, у вирішенні проблем зайнятості учнівської та студентської молоді під час дозвілля. Діяльність клубних об'єднань виконувала виховну функцію, задовольняла потреби студентської молоді в спілкуванні, обміні інформацією, вияві іновативності, винахідливості мислення, формуванні знань, навичок, емоцій та почуттів [5, с. 215-218].

Наголосимо, що у досліджуваній період клубна діяльність стала органічним елементом виховного процесу вищого навчального закладу як одна з форм позааудиторної виховної роботи зі студентською молоддю. Для ведення клубної роботи важливим було правильне визначення мотиваційних пріоритетів, що домінували у студентському середовищі й були надто розмаїтими. Адже щоб дозвілля стало дійсно привабливим для студентської молоді, необхідно було будувати роботу клубів з урахуванням інтересів кожної особистості, не тільки добре знати культурні запити молодих людей, а й передбачати їх зміни, уміти швидко реагувати на них регулюванням відповідних форм і видів дозвіллевих занять. Тож достатньо динамічна та відкрита для інформаційного обміну з неформальним студентським середовищем клубна структура виявилася достатньо гнучкою та лабільною, щоб задовольняти запити тогочасної молоді.

Заслугове на увагу той факт, що значна кількість студентських клубних об'єднань мала творчу – мистецьку та мистецькознавчу – спрямованість. Зазначена тенденція була загальною для організації дозвілля молоді, яка навчається, та трудящих у досліджуваній період, про що, зокрема, свідчить Постанова президії Усесоюзної центральної ради професійних союзів "Про подальше покращення роботи клубів, будинків і палаців культури профсоюзів", де зазначається, що "у комуністичному вихованні трудящих, розвитку їхніх обдарувань, організації дозвілля клубні об'єднання широко використовують можливості самодіяльного мистецтва та народної творчості..." [4, с. 2-3].

За даними С. Мельничука, у ВНЗ республіки клуби любителів мистецтва набули широкого розповсюдження. Вони ставили за мету більш глибоке вивчення студентами різних видів мистецтва. За рівнем підготовки до роботи вони поділялися на: клуби для початківців, які об'єднували студентів, що бажали ґрунтовно вивчити певний вид мистецтва, і клуби для студентів, які мали певний рівень знань з окремого виду мистецтва й бажали поглибити ці знання, вивчаючи його сучасний стан і розвиток [3, с. 146].

Спираючись на те ж джерело, зазначимо, що клуби об'єднували зазвичай невелику кількість студентів. Програма клубу пропонувала широку самодіяльність усіх її членів у виборі заходів і форм роботи. Це лекції, семінарські заняття, диспути, бесіди за "круглим столом", зустрічі з діячами літератури і мистецтва, творчою інтелігенцією, передовими вчителями, фестивалі, конкурси, вікторини, олімпіади, музичні і поетичні "салони", перегляди та обговорення спектаклів, кінофільмів, виставок тощо.

Члени клубу брали участь в організації культурного відпочинку молоді, влаштовували виставки, експозиції, випускали бюлетені, радіопередачі по інститутському радіо, організовували підготовку громадських лекторіїв, бесідників з питань естетики, літератури, мистецтва. Керівники клубів складали програму на 1-2 роки. Загальні проблеми естетики були предметом обов'язкового вивчення для всіх членів клубу в перший період його роботи.

Підкреслимо, що гостроактуальною виявилася робота студентських клубів у вищих закладах педагогічної освіти. Неформалізована атмосфера клубної діяльності, можливість задовольнити свої інтереси, потреби, отримати нові знання, реалізувати оригінальні ідеї сприяла залученню все більшої кількості майбутніх учителів до клубного руху. Відзначимо, що зазначена форма дозвіллевої діяльності та спілкування знаходила реалізацію й у шкільному житті, сприяючи професійній адаптації та творчій самореалізації вчорашніх випускників на робочому місці, де створювалися клуби для молодих вчителів, проте найбільш актуальною вона виявилася для студентської молоді педагогічних інститутів та училищ.

Ціла низка клубів різноманітної спрямованості працювала, наприклад, у Горлівському педагогічному інституті. Це, зокрема, "Клуб дівчат", діяльність якого передбачала підвищення рівня готовності студентів до організації естетики побуту, сервірування столу, приготування їжі; на заняттях висвітлювалися питання етики та естетики зовнішнього вигляду учителя, учнів. У рамках роботи клубу проводилися вечори, молодіжні бали "Весняні голоси". В інституті діяв також "Клуб любителів мистецтва", члени якого підвищували рівень естетичної підготовки із урахуванням найбільш актуальних для молоді побажань і запитів у галузі естетики. У клубі проводилися цикли лекцій, бесід із питань естетичного і морального виховання, вечори відпочинку, організовувалися щорічні виставки-конкурси художніх робіт студентів і співробітників інституту, випуск радіопередач "Щомісячник мистецтва", виїзні концерти клубу в різні села, екскурсії, зустрічі з діячами мистецтва. Окрім зазначених вище, у Горлівському педагогічному інституті діяли також клуб "Романтик" і "Літературний клуб".

У Криворізькому педагогічному інституті було створено клуб "Зустрічі з прекрасним", робота якого мала на меті ознайомлення студентів з творчістю композиторів і художників у зв'язку з ювілейними датами відомих діячів мистецтва. До таких засідань студенти художньо оформляли приміщення, добирали музичний супровід, кіно-, діафільми тощо.

На історичному факультеті Івано-Франківського інституту діяв популярний серед студентів клуб "Червона рута". Робота клубу велася у трьох секціях: мистецтва, "Естетика навколо нас" й секції цікавих зустрічей, учасники якої організовували зустрічі з акторами, композиторами, художниками, модельєрами. Цікавою й плідною була діяльність клубів слухання музики, які організовувалися при кабінетах естетичного виховання багатьох педагогічних інститутів країни з метою залучення студентів до масової музичної самодіяльності, багатоголосного співу, систематичного слухання високохудожньої музики [3, с. 147-148].

Підкреслимо, що робота зі створення студентських клубів у 60-80-ті рр. ХХ ст. розгорнулася у педагогічних закладах освіти дуже широко, багато у чому доповнюючи професійну освіту майбутніх учителів. Історичний досвід показує, що молодіжні студентські клуби виявилися формою дозвіллевої діяльності, здатною дієво сприяти вирішенню завдань вищої школи, пов'язаних з підготовкою майбутнього спеціаліста, який усвідомлює свою соціальну відповідальність, є суб'єктом особистісного і професійного зростання, здатним до різноманітних видів творчої діяльності. Отже, відзначимо, що клубна діяльність багато у чому сприяла формуванню генерації активних, ініціативних вчителів-новаторів, які прагнуть до творчої діяльності, неформального мислення.

У дозвіллевій діяльності зі студентами виявилися й певні труднощі, що залишаються актуальними і сьогодні. Так, маючи можливість вибирати заняття на дозвіллі за власним бажанням, молоді люди часто не були готові до свідомого вибору видів діяльності, які сприяли б повноцінному формуванню особистості; часто студенти сприймали дозвілля тільки як час розваг, демонструючи відсутність стимулу до навчання, самоосвіти, творчості, розвитку своїх здібностей тощо. Така ситуація загострювалася, коли організація дозвілля студентів зводилася до окремих розважальних заходів або

відбувалося перенесення в сферу дозвілля методів і форм навчальної діяльності. У закладах вищої освіти, де було створено дієву систему клубної діяльності, подібні труднощі зводилися до мінімуму.

У цілому відзначимо, що у 80 - 90-х рр. ХХ ст. клубне об'єднання стало провідною формою організації дозвілля студентської молоді. У цей час клубна діяльність увійшла до педагогічного процесу вищого навчального закладу як важливий елемент позааудиторної виховної роботи зі студентською молоддю; було накопичено особливий досвід організації дозвіллевої діяльності в умовах тоталітарного соціуму, що полягав у створенні унікальної суто молодіжної дозвіллевої клубної структури, здатної широко задовольнити творчі потреби та різноманітні інтереси молодого покоління, дієво сприяти вирішенню завдань вищої школи, пов'язаних з підготовкою майбутнього спеціаліста, який усвідомлює свою соціальну відповідальність і є суб'єктом особистісного й професійного зростання. Перспективним напрямом подальших досліджень є деталізація історико-педагогічного досвіду організації різних видів клубної діяльності студентської молоді.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Основы педагогики и психологии высшей школы / [под ред. А. В. Петровского]. – Москва : Изд-во Московского университета, 1986. – 304 с.
2. Мельников И. Г. Свободное время студентов : сущность и функции / И. Г. Мельников // Современные проблемы формирования культуры молодежи. – М., 1989. – С. 12-18.
3. Мельничук С.Г. Формування естетичної культури майбутніх учителів (історико-педагогічний аспект, 1860-1970 рр.). – Київ, 1995. – 198 с.
4. Об улучшении работы клубов, домов и дворцов культуры профсоюзов // Клуб и художественная самодеятельность. – 1975. – № 2. – С.2-3.
5. Радкович Л. Полікультурні можливості клубної роботи в системі вищої освіти / Л. Радкович // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології : збірник наукових праць Херсонського національного технічного університету. – 2010. – № 2(3). – С. 215–218.

Денисенко А.О.

МОЛОДЁЖНЫЙ КЛУБ КАК ФОРМА ОРГАНИЗАЦИИ ДОСУГА СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЁЖИ В 80- 90-Х ГГ. ХХ СТ. В УКРАИНЕ

На основе изучения широкого круга источников в статье в историко-педагогическом аспекте освещаются вопросы организации досуга студенческой молодежи в клубах в 80 - 90-х гг. ХХ ст. Выделены тенденции становления новой генерации социально активного студенчества, определено содержание и формы организации творческого досуга студенческой молодежи в клубах. Установлена роль студенческих клубов и клубных объединений в формировании личности молодого специалиста.

Ключевые слова: досуг, студенческая молодежь, клуб, клубные объединения.

Denysenko A.O.

THE TITLE OF THE ARTICLE: THE YOUTH CLUB AS A FORM OF ORGANIZING STUDENTS' LEISURE IN 80S -90S OF THE 20TH CENTURY IN UKRAINE

On the basis of working on a large amount of resources, the article is devoted to representing in historical and pedagogical aspects the questions of organization of students' leisure in clubs in the 80s – 90s of the 20th century. It highlights the tendencies of formation of a new generation of socially active students, it defines the contents and forms of organization of students' creative leisure in clubs. It establishes the role of students' clubs and clubs associations in the formation of a new specialist.

Key words: leisure, students, a club, club associations.